

Kiti in delfini s svojo karizmo in skrivnostnostjo pritegnejo mnogo pozornosti. Srečanje z njimi v naravnem okolju je zato posebna in nepozabna izkušnja, po kateri hrepenijo mnogi.

Opazovanje kitov (angl. *whale watching*) je dejavnost, ki ljudem omogoča bližnje srečanje s predstavniki reda kitov. Poznamo rekreativno (ljudje se opazovat odpravijo sami) in komercialno (opazovanje je storitev, ki ga nudi podjetje) opazovanje kitov.

Začetki organiziranega in s tem tudi komercialnega opazovanja kitov segajo v petdeseta leta prejšnjega stoletja. Prva tovrstna dejavnost se je izvajala v Kaliforniji, ko so naravni spomenik Cabrillo v San Diegu razglasili za javno opazovalnico sivih kitov (*Eschrichtius robustus*). V prvem letu si je kite s kopnega ogledalo 10.000 ljudi. Čez pet let so prvič organizirali plačljive ogleda kitov z ladjico – dogodek, ki je požel mnogo zanimanja in uspehov ter zaznamoval rojstvo nove turistične panoge. Komercialno opazovanje kitov se je tako postopoma začelo izvajati po celem svetu. Danes lahko na primer na severu Norveške opazujete glavače (*Physeter macrocephalus*), v Kanadi beluge (*Delphinapterus leucas*), na Madagaskarju grbavce (*Megaptera novaeangliae*), na Novi Zelandiji orke (*Orcinus orca*) itd. Dejavnost je prisotna v velikem številu obmorskih držav in nudi ogleda različnih vrst kitov in delfinov v njihovem naravnem okolju.

Glede na poročilo Mednarodnega sklada za zaščito živali (IFAW – *International Fund for Animal Welfare*) je komercialno opazovanje kitov v letu 2008 izvajalo 3.300 operaterjev v 119 državah. Ti so zaposlovali 13.200 ljudi, pritegnili 13 milijonov obiskovalcev in ustvarili za 1,36 milijard € prihodkov (več kot ribištvo in akvakultura skupaj!). Največ obiskovalcev so imeli v Združenih državah Amerike, Kanadi in Avstraliji, v Evropi pa na Kanarskih otokih. Dejavnost vsako leto beleži poslovno rast, glede na globalni potencial (ob upoštevanju omejitev) bi lahko v prihodnje zaposlovala več kot 19.000 ljudi in ustvarila več kot 2 milijardi € prihodkov letno.

Poleg pozitivnega učinka na gospodarstvo in razvoj obalnih skupnosti ima ko-

Naključno opazovanje delfinov v severnem Jadranu. (foto: Ana Hace)

Leta 2009 je v slovenskih vodah prisotni kit grbavec (*Megaptera novaeangliae*) pritegnil kar nekaj pozornosti. (foto: Tilen Genov)

mercialno opazovanje kitov pomembno vlogo pri ozaveščanju javnosti o pomenu vloge in varstva morskega okolja ter nudi možnost za opravljanje dodatnih znanstvenih raziskav. Predstavlja tudi boljši način gospodarjenja z morskimi viri kot protiutež kitolovu, ribolovu in zadrževanju živali v ujetništvu.

Nekateri kitolovci in ribiči so opustili svojo dejavnost in svoje barke danes namenjajo komercialnemu opazovanju kitov, kar lahko vpliva na povečanje števila kitov in rib na nekem območju. Mnoge države imajo zaradi te turistične panoge, ki predstavlja dober del dohodka, dodaten razlog za nasprotovanje ponovni uvedbi komercialnega kitolova. Raziskave so pokazale, da bi morebitna uvedba kitolova imela negativen vpliv na opazovanje kitov. Zaradi nasprotovanja kitolovu bi lahko na letni ravni kite

opazovalo 100.000 manj obiskovalcev. Prav tako se nekateri ljudje namesto predstav in prikazovanja živali v morskimi zabaviščnih parkih (kot je npr. SeaWorld v ZDA) raje udeležijo vodnega ogleda v naravnem okolju živali, kar zabaviščni industriji predstavlja neposreden izpad dohodkov. Povečanje števila ljudi s tovrstno odločitvijo bo v prihodnje pomembno doprineslo k propadu omenjene zabaviščne industrije.

Kljub nekaterim pozitivnim lastnostim ima lahko komercialno opazovanje kitov tudi negativen vpliv na živali. Trenutni izsledki raziskav prikazujejo le kratkoročne vplive, dolgoročni vpliv te dejavnosti na kite pa je še neznan.

Negativni vpliv narašča z večjim številom plovil in njihovo manjšo oddaljenostjo od živali med ogledom, daljšim časom trajanja ogleda ter pogostejšim izvajanjem ogledov. Odzivi živali so lahko med posameznimi vrstami različni. Ponekod delfini namesto počivanja, socialnih interakcij in prehranjevanja namenijo več časa izogibanju in bežanju pred plovili, kar privede do negativne energetske bilance. Nekateri večji kiti so se navadili na prisotnost turističnih plovil in se jim včasih sami približajo – v primeru ponovne uvedbe kitolova bi takšni kiti predstavljali lahek plen za kitolovce. Med drugim prihaja tudi do sprememb pri oglašanju živali zaradi povečanega podvodnega hrupa in do

Turistična ladjica v družbi delfinov v severnem Jadranu – izjema in ne pravilo. (foto:Tilen Genov)

zmanjšanja razdalje med posamezniki znotraj skupin. Nepremišljena vožnja turističnega plovila se lahko konča tudi s smrtjo opazovane živali zaradi trka. Zaradi večanja atraktivnosti storitve in (predvsem) dobička ponekod operaterji nudijo tudi možnost plavanja s kiti in delfini, kar dodatno vznemirja živali. Pri taki dejavnosti obstaja tudi potencialna nevarnost poškodb udeležencev, saj so kiti divje, velike in nepredvidljive živali.

Za zmanjšanje negativnih vplivov na okolje in živali so v mnogih državah oblikovali uredbe (izvajanja katerih ponekod ne nadzorujejo) in smernice (ki ponekod niso zavezujoče). Splošne zakonodaje na globalni ravni, ki bi urejala področje komercialnega opazovanja kitov, še ni. Najbližje temu so priporočila in načela ter 5-letni načrti za področje opazovanja kitov, ki jih ob pomoči znanstvenikov, nevladnih organizacij, vlad in ponudnikov izdaja znanstveni odbor Mednarodne komisije za kitolov (IWC – *International Whaling Commission*). Vzводи za izboljšanje stanja in zmanjšanje negativnega vpliva tako obstajajo, treba bi bilo le omejiti dejavnost in okrepiti nadzor nad operaterji tam, kjer ga ni.

Čeprav je v severnem Jadranu stalno prisotna populacija delfinov vrste velika pliskavka (*Tursiops truncatus*), komercialnega opazovanja morskih sesalcev na tem območju ni. Temu predvsem botrujeta dejstvi, da je severno-jadranska populacija delfinov razmeroma majhna, živali pa se pogosto pojavljajo kot posamezniki ali v velikih razpršenih skupinah, zaradi česar jih je težje

najti in jim slediti. Poleg tega so živali zelo nepredvidljive – njihovo prisotnost na danem območju je tako skoraj nemogoče napovedati. Predvsem to dejstvo ne upraviči dejavnosti z ekonomskega vidika, saj je živali pretežno najti. Včasih se sicer pripeti, da se kakšna turistična ladjica znajde v družbi delfinov, vendar so takšni dogodki nenačrtovani in odvisni predvsem od delfinov samih. Delfini so prav tako zaščitene živali. Na območju, kjer prebivajo, se soočajo že z mnogimi negativnimi dejavniki (onesnaženje, pomanjkanje plena, promet), zato dodatni pritiski na populacijo niso dobrodošli.

Da bi videli kite in delfine, seveda ni treba odpotovati daleč stran in ob tem porabiti zajetne količine virov. Sprehod ob slovenski obali je z malce več pozor-

Bližnje srečanje kita grbavca in človeka v naravi, Južna Afrika. (foto: Tilen Genov)

Delfini blizu portoroške plaže. (foto: Tilen Genov)

nosti, namenjene morju, lahko tudi nepozabna izkušnja (glej sliko zgoraj). Če se vam nasmehne sreča in boste opazili delfine ali celo kita, nam to, prosimo, sporočite (na telefonsko številko: 031 77 10 77 oz. na morigenos@morigenos.org). Vsakršna informacija o prisotnosti delfinov in kitov pomembno prispeva k raziskovanju in varovanju teh morskih sesalcev pri nas. Za informacije se vam že vnaprej zahvaljujemo! 🌿